

Viroa viideltä vuosisadalta

ANDRUS SAARESTE *Kaunis emakeel II*. Näiteid eesti keelest ja meelest 1524—1958. Kirjastus Vaba Eesti. Stockholm 1959. 222 s.

V. 1952 ilmestyneen teoksensa »Kaunis emakeel» esipuheessa Saareste mainitsee, että hän on suunnitellut kirjalle jatkoksi nidettä, joka sisältäisi valikoiman virolaisten kirjailijoiden parhaita tuotteita. Tekijällä ei kuitenkaan tuohon aikaan ollut varmuutta siitä, voisiko hän saada kirjalleen kustantajan, ja tästä kai johtuu, että ensimmäinen osa ilmestyi vailla järjestysnumeroa. Kun »Kaunis emakeel II» on nyt saatu julkisuuteen, on täysi aihe antaa prof. Saarestelle kaunis tunnustus kymmenen vuoden takaisen suunnitelman onnelliseen päätökseen saattamisesta.

Ellei oteta lukuun paikan- ja henkilönimiä sekä eräitä yksityisiä sanoja, joita sisältyy jo 1200-luvun asiakirjoihin, näyttää siltä, että ensimmäiset heikot yritykset viron kielen taivuttamiseksi kirjallisiin ilmaisuihin on tehty 1500-luvun alussa. Vanhin Saaresten kirjaan sisältyvä teksti on vuosien 1524—28 välille ajoitettu parin kolmen rivin pituinen katkelma J. Lelowin viroksi kääntämästä uskontunnuksesta. Tätä seuraa lyhyt näyte Wanradt-Koellin katkismuksesta (1535), minkä jälkeen onkin jo Georg Müllerin vuorossa. Näytteitä 1600- ja 1700-luvun kielenmuistomerkeistä on yh-

teensä 12 sivua, kummaltakin sataluvulta suunnilleen saman verran. Nämä vanhimmat tekstit ovat sisällöltään enimmäkseen hengellisiä ja suureksi osaksi käännöksiä. 1800-luvun kirjallisuudesta on näytteitä 45 sivulla. Meneillään olevan sataluvun vironkieliselle kirjallisuudelle jää näin ollen 155 sivua eli miltei $\frac{3}{4}$ koko sivumäärästä. Nämä numerot osoittavat, että pääosa korkeatasoista vironkielistä kirjallisuutta on luotu vasta 1900-luvulla.

Näytteet on esitetty siinä järjestyksessä, missä ne ovat ilmestyneet. Tästä periaatteesta on ymmärrettävistä syistä poikettu, milloin samalta tekijältä on useampia näytteitä. Kirjailijan syntymävuosi ei siis ole ollut määräävä kuten usein antologioissa. Näytteet perustuvat 1. painokseen, milloin tämä on ollut käytettävissä. Kieleen Saareste ei ole kajonnut, mitä tällaisen julkaisun ollessa kysymyksessä onkin pidettävä oikeana periaatteena. Viron vanhassa kirjakielessä käytetyn saksalaisperäisen ortografian hän on kuitenkin muuttanut nykyaikaiseksi. Kun esim. Heinrich Stahl kirjoittaa v. 1694 ilmestyneessä teoksessaan »Leyen Spiegel»: »Hehdt Pehwat, ninck Röhmo woip Jummal meile kül günima, ja se tullep Jummal Kehjest, eth üx Innimenne söhp, johp, ninck omma Hinge röhmustap ommast töhst», niin Saarestella tämä esiintyy seuraavassa muodossa: »Hääd päävad nink rōdmo voib Jumal meile küll günnima, ja see tuleb Jumala kähjest, et üks inimene sööb, joob nink oma hinge rōdmostab omast tööst.» Vanhan kirjoitusasun muuttaminen nykyaikaiseksi kieleen kajoamatta on tuottanut eräitä vaikeuksia; näistä Saareste on tehnyt selkoa kirjansa alkulauseessa. Kirjaa lukiessa tulee mieleen toivomus, että ainakin vanhimmat tekstit olisi julkaistu myös alkuperäisessä

asussaan, vanha teksti vasemmalla, nykyinen sen rinnalla oikealla sivulla. Tämä olisi samalla antanut havainnollisen kuvan viron ortografian kehityksestä.

Valikoimaan ei ole otettu näytteitä pelkästään kaunokirjallisuudesta, jos kohta kertomukset, novellit, katkelmat romaaneista sekä runot täyttävätkin siitä suurimman osan. Sanoma- ja aikakauslehdissä ilmestyneitä artikkeleita sekä kansantajuisia tieteellisiä tutkielmia tai niiden katkelmia on myös melko runsaasti. Edustettuina ovat mm. J. Aavik, G. Suits, J. V. Veski, J. Köpp, K. Leetberg, O. Loorits, A. Oras, H. Moora ja G. Ränk.

Kunkin tekijän kohdalla Saareste antaa joukon henkilötietoja: mainitaan syntymäaika ja -paikka, samoin kuolinvuosi ja -paikka mikäli ne ovat olleet tiedossa, opinnot ja elämänura. Lisäksi Saareste esittää useimpien kirjailijoiden kohdalla havaintoja myös heidän tyylistään. Viron kansankielen erinomaisena tuntijana hän luettelee kielellisiä piirteitä, erityisesti sanoja, jotka ovat peräisin kirjoittajan kotimurteesta, mainitsee pa muualtakin opittuja. Kun Saareste näin joutuu kaupunkien ohella mainitsemaan myös muita hallinnollisia alueita, olisi teoksessa voinut olla liitteenä Viron paikkakuntia esittävä kartta. Siitä olisi ollut hyötyä sekä suomalaisille että ulkovirolaisille, sillä näille lienee maakuntia pienempien alueiden sijainti enemmän tai vähemmän hämärää.

Saaresten oivallinen antologia on hyväksi avuksi myös niille, jotka toimittavat vastaavanlaisia lukemistoja tai täydentävät entisiä. Niinpä voimme todeta, että tänä vuonna Otavan kustannuksella ilmestynyt, melkoisesti uusittu »Eesti lugemik» (Vesterinen-Winter) sisältää useita Saaresten teoksesta saatuja luku-kappaleita.

VEIKKO RUOPPILA